

PRIROČNIK
ZA UREDITEV SKUPNOSTNEGA
PROSTORA

KAZALO

1	UVOD	01
2	ZAKAJ SO SKUPNOSTNI PROSTORI POTREBNI?	02
3	SKUPNOSTNI PROSTOR	03
3.1	KAJ JE SKUPNOSTNI PROSTOR?	03
3.2	KAKO DELUJE SKUPNOSTI PROSTOR?	03
3.3	KOMU JE NAMENJEN SKUPNOSTNI PROSTOR?	04
3.4	KAKŠNE SO KORISTI UREJANJA SKUPNOSTNEGA PROSTORA?	05
4	NAPOTKI ZA UREJANJE	06
4.1	KLJUČNI DELEŽNIKI	06
4.2	KLJUČNI KORAKI UREJANJA	06
	POBUDA	06
	POVEZOVANJE DELEŽNIKOV	06
	PROSTOR	06
	KOORDINATOR IN VODJA	07
	POGOJI DELOVANJA	07
	PROGRAM	07
	ZAGON IN DELOVANJE	07
4.3	KAKO UKREPATE, ČE STE ... PREBIVALCI, NEVLADNA ORGANIZACIJA, OBČINA ALI LOKALNA SKUPNOST?	07
	PREBIVALCI	07
	NEVLADNA ORGANIZACIJA	08
	OBČINA ALI LOKALNA SKUPNOST	08
4.4	SODELOVANJE MED DELEŽNIKI	09
4.5	INFORMIRANJE IN KOMUNICIRANJE	10
4.6	FORMALNI VIDIKI UREJANJA SKUPNOSTNEGA PROSTORA	10
4.7	FINANČNI OKVIR	11
0	PROJEKTU SKUPNOSTNO UPRAVLJANJE Z ŽIVLJENJSKIMI VIRI	12
5	VIRI IN LITERATURA	

1 UVOD

Priročnik za ureditev skupnostnega prostora je del serije priročnikov, katerih **namen je podpreti lokalne skupnosti pri prevzemanju aktivne vloge** v upravljanju z življenjskimi viri. Dobro ga je brati skupaj s Priročnikom za izvajanje skupnostnih projektov.

Namen priročnika je predstaviti, **kaj je skupnostni prostor** in **kako poteka njegovo urejanje**. Namen priročnika je tudi **spodbuditi prebivalce, občine, nevladne organizacije in druge akterje v lokalnem okolju** k urejanju skupnostnih prostorov v slovenskih naseljih.

V priročniku so zbrani nasveti za tiste, ki se jim pri njihovem delu bodisi **porodi ideja o ureditvi skupnostnega prostora** ali pa jih pobuda za ureditev takega prostora doseže, ker **so prepoznani kot potencialni izvajalci programa** ali kot **posredniki pri urejanju**.

Priročnik v prvem delu predstavlja razloge za urejanje skupnostnega prostora in razloži koncept skupnostnega prostora ter koristi delovanja, v drugem delu pa izpostavlja ključne korake urejanja in predstavi vlogo ključnih skupin deležnikov.

Skupnostni prostor je javni prostor, namenjen vsem prebivalcem soseske. Namenjen je razvoju skupnosti, medsebojnemu spoznavanju ljudi in oblikovanju skupnih vrednot, razvoju zaupanja in sodelovanja ter medgeneracijskemu in medkulturnemu dialogu. Skupnostni prostor omogoča izvajanje različnih programov in dejavnosti v procesih celovite urbane prenovitve in v drugih programih skupnega pomena, kot so urejanje okolice, lokalna preskrba s hrano in storitvami, krožno gospodarstvo in skupnostno upravljanje z življenjskimi viri.

foto: Urban Jeriha

2 ZAKAJ SO SKUPNOSTNI PROSTORI POTREBNI?

Človek je družbeno bitje in ljudje potrebujemo drug drugega. Zato poleg bivalnega in delovnega prostora potrebujemo tudi skupne prostore, v katerih se neobremenjeno srečujemo, spoznavamo in oblikujemo skupne vrednote, brez katerih ni skupnosti.

Sodoben način življenja vpliva na to, da živimo vedno bolj odtujeno in da imamo vedno manj časa drug za drugega. Ljudje tožijo o osamljenosti, govori se o pomanjkanju solidarnosti in skupnih vrednot. Zaradi zapuščenosti in zastaranih ureditev javnega in skupnega prostora v soseskah se tudi vse bolj zdi, da neposredno bivalno okolje oz. soseščina (angl. *neighbourhood*) nima več tako pomembne vloge v življenju posameznika, kot jo je imela v preteklosti.

Posledice odtujenosti in individualizacije se kažejo na različnih področjih, od zdravstvenega do socialnega, stanovanjskega in prostorskega, zaznavamo jih na osebni ravni in širše, kot propadanje okolja ter znake revščine in razvojnega zaostajanja. Posebej prizadete so ob tem skupine prebivalcev, kot so otroci in mladi, starejši, ženske, migranti in osebe z različnimi oblikami oviranosti. Probleme odtujenosti danes zaznavajo tako prebivalci kot različne strokovne službe, javna uprava in politika povsod po svetu, še posebej pa so ti izraženi v urbanih okoljih. Evropska komisija je poglobljanje družbenih razlik prepoznala kot razvojni problem in je zato v začetku 1990-ih let v Maastrichtski pogodbi¹ poseben pomen pripisala prizadevanjem za povečanje socialne kohezije, družbene skladnosti in povezanosti tako na ravni lokalnega okolja in posameznih držav kot na ravni celotne Evropske skupnosti.

Predvsem starejši prebivalci slovenskih naselij se še spominjajo, kako so se sosedje včasih bolje poznali, se več družili in si medsebojno pomagali ter tudi poskrbeli za pomoči potrebne. Pri tem omenjajo, da danes pogrešajo možnost neobveznega druženja, ker vsi prebivalci nimajo niti časa niti želje ali možnosti za sodelovanje v organiziranih dejavnostih. Posamezniki se ob tem morda še spomnijo, da so imeli v preteklosti večstanovanjski objekti skupni prostor, ki je bil namenjen sestankom hišnih svetov, pa tudi različnim družabnim in kulturnim dejavnostim, mladini, starejšim, društvom in klubom. O potrebi po skupnostnih prostorih na svoj način pričajo prebivalci, ki ob različnih priložnostih in razpravah redno poročajo o zelo zasedenih lokalnih centrih in izražajo željo po ureditvi novih skupnih prostorov, ki bi nudili možnost dostopnega neformalnega druženja.

Na ravni lokalne skupnosti se problemi odtujenosti odražajo v nizki stopnji zaupanja in sposobnosti sodelovanja ter dogovarjanja o skupnih zadevah, kot so urejanje okolice, parkiranje, varnost, vandalizem in podobne. To lahko predstavlja resno oviro v procesih prenove in upravljanja s skupnimi površinami ter pri organizaciji lokalnega življenja.

Ugotovitve raziskovalcev s področja urbane prenove pri nas temu pritrjujejo. Sociolog Drago Kos (2005)² tako opisuje, da so prav nezaupanje, odtujenost javne uprave in nizka stopnja sposobnosti sodelovanja med udeleženci šibke točke v procesih prenove in oživljanja lokalnega okolja.

Za vzpostavitev zaupanja med udeleženci sta potrebna čas (analize kažejo, da 3-5 let) in ustrezna organizacijska in programska podpora. To potrjujejo tudi prakse nevladnih organizacij, kot so Skupnostni vrt Onkraj gradbišča (KUD Obrat)³ in Dom skupnosti v Savskem naselju v Ljubljani (KD Prostorozh)⁴ ter Sodelovalni prostor Tkalka v Mariboru (CAAP)⁵ (Lovšin, 2014).

Med odzive na probleme odtujenosti v aktualni urbani politiki sodi poudarjanje pomena javnega prostora in stanovanjskega okolja, pa tudi vključevanja prebivalcev v različne faze urejanja in upravljanja s prostorom. Kakovost javnega prostora in bivalnega okolja je zato postala predmet velikega zanimanja javne politike, prebivalcev in stroke. Hkrati pa je zažvelo tudi praktično raziskovanje možnosti, ki jih ponuja vključevanje prebivalcev v urejanje prostora in izvajanje dejavnosti v lokalnem okolju.

V iskanju rešitev za različne probleme bivanja in organizacije življenja v urbanem okolju danes dobivajo poseben pomen ukrepi, ki prispevajo k razvoju in povezovanju skupnosti. Med take sodi tudi urejanje prostorov, namenjenih skupnosti tako v stanovanjskih objektih kot v stanovanjskih soseskah. Rešitve se zgledejejo po tradicionalnih javnih prostorih in se razvijajo glede na potrebe lokalnih skupnosti in možnosti tudi v smeri novih konceptov organiziranja in delovanja lokalnih skupnosti.

foto: Arhiv Zelemlenjava

¹ Dostopno prek: http://ec.europa.eu/regional_policy/sl/newsroom/news/2016/12/12-09-2016-the-maastricht-treaty-an-impetus-for-the-cohesion-policy (20.01.2017).

² Dostopno prek: <http://urbani-izziv.uirs.si/Portals/uizziv/papers/urbani-izziv-2005-16-02-002.pdf> (20.01.2017).

³ Dostopno prek: <https://onkrajgradbisca.wordpress.com/about> (20.01.2017).

⁴ Dostopno prek: <http://prostorisodelovanja.si/savsko-naselje> (20.01.2017).

⁵ Dostopno prek: <http://brazde.org/2015/caap/tkalka-sodelovalni-prostor> (20.01.2017).

3 SKUPNOSTNI PROSTOR

3.1 KAJ JE SKUPNOSTNI PROSTOR?

Skupnosti prostor (angl. *community space*) je večnamenski javni prostor, urejen za skupne potrebe prebivalcev določenega območja – soseske.⁶ Namenjen je dejavnostim, ki jih prebivalci – sosedje – izvajajo skupaj in ki prispevajo k izboljšanju kakovosti njihovega življenja, k delovanju skupnosti in h kakovosti njihovega bivalnega okolja.

Tradicionalni skupnostni prostori so javni parki in skupne zelene površine sosesk, trgi, lokalni centri in središča, javne tržnice, knjižnice, lokalni bari in gostišča ter različni klubski in drugi prostori, ki omogočajo izvajanje družabnih aktivnosti, kot so pikniki, zabave, srečanja in podobno.

Novi skupnostni prostori so urejeni in organizirani za potrebe lokalne skupnosti in lokalnega okolja (npr. soseske), ker so na več ravneh in področjih prepoznani kot učinkovit način družbeno prostorske podpore za razvoj lokalne skupnosti in sodelovanje prebivalcev v procesih celovite urbane regeneracije in upravljanja s prostorom ter za razvoj lokalnih storitev in socialne podporne mreže.

Urejeni so lahko na pobudo različnih deležnikov, to je prebivalcev, lokalnih oblasti, lokalnih strokovnih služb ali nevladnih organizacij, zagotavljajo jih običajno lokalne skupnosti, delujejo pa vedno v sodelovanju med vsemi deležniškimi skupinami.

Skupnostni prostor je vablljivo, varno in predvidljivo okolje, v katerem se neobremenjeno, prostovoljno in neprisiljeno razvijajo odnosi med pripadniki lokalne

skupnosti – sosedje. Namenjen je prebivalcem soseske, lahko pa ga uporabljajo tudi drugi uporabniki, ki so redno prisotni v soseski.

Skupnostni prostor je nevtralen in izenačujoč, kar pomeni, da njegova raba nikogar ne zaznamuje, da za njegovo rabo nista pomembna ekonomski in socialni status posameznika ter da za njegovo rabo ni nobenih finančnih, političnih in pravnih pogojev. V skupnostni prostor vsak pride in iz njega odide po svoji želji in volji.

Nekateri skupnostni prostor opisujejo kot skupno dnevno sobo prebivalcev določenega območja, torej kot prostor, ki ga tudi v stanovanju povezujemo s skupnimi dejavnostmi stanovalcev, kot so druženje, izmenjava informacij, zagotavljanje medsebojne podpore in podobno. Skupnostni prostor je vse to, le da je namenjen širši skupnosti v določenem okolju in da zagotavlja možnosti za povezovanje širše soseske.

foto: Gaja Neja Rojlec

⁶ Soseska v urbanističnem načrtovanju predstavlja zaokroženo stanovanjsko območje, ki ga določajo razdalje vsakodnevnih poti, na katerih se redno srečujejo njeni prebivalci, kot so poti od doma do šole, trgovine, avtobusne postaje in podobne. Uveljavljeni meri dostopnosti pri načrtovanju soseske sta razdalja 400 m in 5 minut hoje. Tradicionalna ideja sosesko povezuje s populacijo ene osnovne šole, ki lahko šteje okoli 3000 prebivalcev.

3.2 KAKO DELUJE SKUPNOSTNI PROSTOR?

Za skupnostni prostor je značilno:

- da je odprt za vse;
- da je njegova raba brezplačna ali da je cena rabe zanemarljivo nizka;
- da je vabljen in prijeten;
- da ima stalne uporabnike;
- da je dobro dostopen in da uporabniki do njega prihajajo peš;
- da ponuja družbo starih in novih znancev;
- da sta pomemben (ne pa tudi ključen) del njegove ponudbe hrana in pijača.

Za glavno dejavnost skupnostnega prostora običajno velja pogovor. Na razpoložnje v prostoru pomembno vpliva oseba, ki skrbi za delovanje in je prisotna večino časa, to je dnevni vodja prostora. Izkušnje kažejo, da so za to delo pomembni socialna inteligenca, znanje in izkušnje. V veliki meri ton pogovora in razpoložnje

v prostoru določajo tudi stalni uporabniki. Stalni uporabniki so svojevrsten dokaz dobrega delovanja prostora in očitni znak, da je prostor gostoljuben in odprt za nove obiskovalce. Vsak stalni uporabnik je bil nekoč tudi nov uporabnik.

Osnovno splošno rabo in družabno ponudbo morajo uravnoveženo dopolnjevati programi in dogodki, kot so različne delavnice, kulturni, izobraževalni in socialni programi, ki so odraz različnih interesov in potreb skupnosti. Način rabe je v skupnostnem prostoru sicer podrejen določenim pravilom in urniku delovanja, programsko pa naj bi bil hkrati vedno dovolj odprt in svoboden, da lahko gosti različne dejavnosti in dogodke. Tako omogoča dovolj priložnosti za pogovor in možnosti za to, da se – v skladu s potrebami, sezonami ter željami uporabnikov in lokalne skupnosti – izvajajo in razvijajo različne dejavnosti.

Sama vsebina programa v skupnostnem centru je vedno zelo ozko, lokalno pogojena in je odvisna tako od prostorskih možnosti kot od sredstev, ki so na razpolago za delovanje, ter od uporabnikov. Ključno je, da je prostor prijeten in opremljen za sproščeno druženje ter da se zaposleni in drugače udeleženi pri delovanju znajo spopadati z različnimi situacijami in razpoloženji obiskovalcev.

Idealna ureditev prostora omogoča uporabnikom posedanje, oskrbo s kavo ali čajem, uporabo sanitarij, delo, branje in pogovor, tudi internetno povezavo. V bolj opremljenih prostorih so na voljo tudi računalnik, tiskalnik, projektor in projekcijsko platno.

Pri ustvarjanju dobrega počutja in povezovanju skupnosti imata pomembno vlogo ponudba hrane in pijače, zato so v skupnostnem prostoru praviloma zagotovljeni vsaj ponudba kave in čaja ter skromni prigrizki. Prav tako je zaradi privlačnosti in povezovalnega učinka hrane v skupnostnih prostorih običajna povezava posebnih dogodkov s kulinarčno ponudbo in predstavitevami kulinarčnih posebnosti.

Za dobro počutje in privlačnost prostora skrbi tudi ureditev prostora. **Prostor mora biti prijeten in dovolj zadržano urejen, da se v prostoru počutijo udobno in domače uporabniki najrazličnejših vrst, sposobnosti in statusov in da do prostora lahko razvijejo pozitiven in pripaden odnos.** Neredko se zgodi, da uporabniki zaradi pozitivnih izkušenj in doživetij v skupnostnem prostoru

gojijo do skupnostnega prostora podobno naklonjenost, lastništvo in pripadnost kot do lastnega doma.

Kot neke vrste skupnostni prostori deloma delujejo prostori četrtnih in krajevnih skupnosti ter v omejeni meri tudi razni medgeneracijski, dnevni, mladinski in kulturni centri. Vsi ti prostori imajo zelo dobre pogoje za to, da bi delovali tudi kot skupnostni prostori, če bi se v določenem času odprli za vse prebivalce in zagotovili prostor za njihovo neobvezno druženje in srečevanje. Številne krajevne in četrtne skupnosti v svojih prostorih že omogočajo delovanje različnim društvom, tabornikom in kulturnim skupinam. Če bi dodale še termine za prostor druženje vseh, bi lahko prevzele tudi vlogo skupnostnega prostora.

Primer takega, širši javnosti odprtega skupnostnega prostora je medgeneracijski center v Domu za ostarele v Idriji,⁷ v katerem so že v izhodišču sodelovale različne javne ustanove in nevladne organizacije.

Z javnimi urami, dnevi odprtih vrat in podobnimi ukrepi pa lahko tudi drugi specializirani in institucionalizirani prostori poljavnega značaja, kot so na primer šole in knjižnice, ponudijo prostor širši skupnosti in dejavnostim, ki zadovoljijo uporabnike širše skupnosti ter pritegnejo posameznike, ki so manj zainteresirani za sodelovanje v organiziranih programih in nimajo možnosti za srečevanje drugje. Na tak način take ustanove podprejo povezovanje lokalne skupnosti in lokalni razvoj ter tako še povečajo koristi svojega delovanja v lokalnem okolju.

⁷ Dostopno prek: <http://www.duidrija.si/index.php/2016-01-14-12-50-53/medgeneracijski-center> (20.01.2017).

3.3 KOMU JE NAMENJEN SKUPNOSTNI PROSTOR?

Bistvena značilnost skupnostnega prostora je, da je **namenjen vsem pripadnikom soseske**, ne glede na starost, spol, status in sposobnosti, ter da sta program in urnik dovolj sproščena ter programsko in terminsko odprta, da je možna tudi njegova neobvezna in neformalna raba. Hkrati primeri dobre prakse, kot je Dom skupnosti v Savskem naselju v Ljubljani, nakazujejo, da je dobro, da vsaj del programa poteka po rednem urniku. Tak način delovanja zagotavlja predvidljiv čas – urnik uporabe za redne uporabnike.

Izkušnje tudi kažejo, da so uporabniki skupnostnih prostorov zelo različni posamezniki, da so za individualno, pa tudi za skupinsko rabo posebej zainteresirani starejši, mlajši, že samostojni otroci, osebe z različnimi oblikami oviranosti ter pripadniki različnih društev, klubov in drugače organiziranih skupin prebivalcev.

Skupnostni prostor lahko služi tudi za izvajanje dejavnosti organiziranih skupin, društev in nevladnih organizacij in je takrat za druge uporabnike zaprt. Vendar pa odprt programski koncept poveča privlačnost prostora za rabo in omogoča boljše možnosti za povezovanje skupnosti in razvoj novih programov kot programsko bolj zaprti prostori. Zato je ključna skrb za **ohranjanje ravnovesja med prosto dostopnimi programi in programi za omejeno rabo.**

foto: Marko Peterlin

3.4 KAKŠNE SO KORISTI UREJANJA SKUPNOSTNEGA PROSTORA?

Skupnostni prostor prinaša koristi posameznikom, skupinam, lokalni skupnosti in okolju.

Dobro počutje posameznika v bivalnem okolju je v veliki meri odvisno tudi od zunanjega okolja. Občutek družbene povezanosti in varnosti zagotavljajo vsakodnevni, neobvezni in neformalni stiki z drugimi uporabniki prostora. Za naše počutje so pomembni drugi ljudje, njihovo vedenje in način rabe prostora. Občutek varnosti v prostoru zagotavljajo drugi uporabniki prostora in stalno prisotni izvajalci dejavnosti, kot so ulični prodajalci, vozniki javnega potniškega prometa, oskrbniki objektov, vzdrževalci in tudi stalni uporabniki javnega prostora, kot so sprehajalci ali starši z majhnimi otroci. Občutek varnosti in sprejetosti še povečujeta očesni stik in pozdravljanje.

Potreba po pripadanju skupnosti je pri ljudeh izražena različno močno, prav tako tudi dojemanje varnosti in sprejetosti. Kljub temu je meja med namernim umikom v samoto in odtujenostjo, ki lahko vodi v osamljenost in izključenost, zelo tanka in nejasna. Zato je zagotavljanje družbene varnosti in vključenosti družbeno koristno in potrebno. Zato so pomembne priložnosti za ustvarjanje stikov med ljudmi v bivalnem okolju.

Eden od načinov zagotavljanja vključenosti in družbene varnosti je urejanje javnega prostora. Pri tem je pomembno, da je ta dovolj gostoljuben za različne vrste uporabnikov in da se ureditve odprtega prostora navezujejo na ureditve v zaprtih prostorih. To pomeni, da morajo biti stanovanjske ulice dovolj široke, da omogočajo postavitve urbane opreme, prostor za priložnostno igro, srečevanje in razvoj pogovorov. Dobro je, da se na urejene ulice odpirajo javni prostori, kot so knjižnice, lokali in podobno.

Tudi skupnostni prostori delujejo kot javni prostori in družbena infrastruktura, ki omogoča delovanje in razvoj skupnosti. Urejanje skupnostnih prostorov je zato v širokem družbenem interesu in bi ga morale lokalne skupnosti zagotavljati povsod, kjer se izkaže ali ugotovi potreba.

Izkušnje kažejo, da skupnostni prostor dviguje kakovost bivanja in lokalnega okolja s tem, ko:

- zagotavlja možnosti za izboljšanje vključenosti in družbene povezanosti prebivalcev v lokalnem okolju,
- prispeva k medsebojnemu spoznavanju, sprejemanju in razumevanju ter k zmanjševanju razlik med prebivalci,
- povečuje zaupanje, dobro počutje in družbeno varnost,
- vpliva na sposobnost lokalnega prebivalstva za sodelovanje, medsebojno pomoč in delovanje v skupno korist ter na razvoj skupnostnih praks.

Skupnostni centri in prostori so prepoznani kot oblika družbene podpore razvoju na lokalni ravni. So način, s katerim občine in lokalne skupnosti posredujejo v lokalnem okolju in zagotovijo možnosti za izboljšanje počutja prebivalcev. Še zlasti tistih prebivalcev, ki so manj mobilni in bolj odvisni od ponudbe lokalnih programov.

Kot lokalni razvoj razumemo tudi medsebojne odnose, povezanost in sposobnost skupnosti, da se poveže in sodeluje pri izvajanju storitev. Mednje lahko sodijo npr.

dnevno varstvo, urejanje skupnih površin naselja ali izvajanje dejavnosti s področja lokalne krožne ekonomije in skupnostnih praks, kot so izmenjave, knjižnice reči, popravilnice ter različne družbene, kulturne in izobraževalne delavnice in programi.

Skupnostni prostor prispeva k povezovanju prebivalcev in k vzpostavljanju novih odnosov, ki pred ureditvijo niso obstajali, ter k zagotavljanju pogojev za odpiranje in reševanje različnih aktualnih vprašanj in problemov.

Sodelujoči na **skupnostnem vrtu Onkraj gradbišča v Ljubljani** poročajo o tem, kako se v procesu sodelovanja pri delu in urejanja vrta neobremenjeno ustvarjajo nove vezi in medgeneracijska prijateljstva, prenašajo znanje in izkušnje ter menjajo usluge in pridelki. Po besedah organizatorjev vrta iz Kulturno umetniškega društva Obrat je pridelava vrtnin – ob vseh ostalih koristih vrta: priložnostih za medsebojno spoznavanje in sodelovanje, za preživljanje prostega časa v stiku z naravo in z novimi znanci, za varstvo otrok in pridobivanje znanja, za nova doživetja na različnih spremljajočih dogodkih – postala še najmanj pomembna dejavnost.

Pozitivne izkušnje ureditve **Doma skupnosti v Savskem naselju v Ljubljani** poleg lokalnih uporabnikov delijo tudi številni udeleženci družabnih, izobraževalnih in informativnih dogodkov, ki so bili v zadnjih dveh letih organizirani v prostorih doma. Ureditev prostora so si v času zagona procesa celovite urbane prenove soseske zaželeli prebivalci soseske, strokovnjaki, ki so se ukvarjali s prenovo, pa so s pomočjo partnerjev, evropskih sredstev in mednarodnega sodelovanja v neizkoriščenem javnem prostoru uredili knjižnico reči, prvo izposojevalnico najrazličnejših predmetov v Sloveniji. Ureditev doma in knjižnice je postavila sosesko Savsko naselje na državni zemljevid in prispevala k prepoznavanju pomena skupnostnega prostora in organizirane podpore procesu celovite urbane prenove.

Predstavniki Kulturno umetniškega društva Obrat in Kulturnega društva Prostorož so skupaj s partnerji in prebivalci sprožili številne nove dogodke in procese ter oživili dva javna prostora, ki sta pred tem samevala in propadala. **Pobudniki obeh omenjenih ureditev skupnostnih prostorov so bili lokalni prebivalci, ki so jim prisluhnile nevladne organizacije.** Primera kažeta na to, da je civilna družba sposobna prepoznati svoje potrebe in se aktivno vključiti v njihovo zadovoljevanje, če le dobi priložnost zato.

foto: Ana Kosi

4 NAPOTKI ZA UREJANJE

4.1 KLJUČNI DELEŽNIKI

Pri urejanju skupnostnega prostora sodelujejo tri ključne skupine deležnikov: **prebivalci, lokalna skupnost in nevladne organizacije**. Prebivalci so ključni uporabniki skupnostnega prostora, lokalna skupnost je ključna pri zagotavljanju prostora, nevladne organizacije pa so ključna vez med lokalno skupnostjo in prebivalci.

Število in vrste deležnikov se razlikujejo med posameznimi primeri. V vsakem primeru deležniki delujejo v treh vlogah:

- **pobudniki**, ki so lahko prebivalci, nevladne organizacije, občinske in lokalne službe, socialne službe, upravniki stanovanjskih stavb;
- **koordinatorji programa**, ki so lahko lokalne skupnosti, nevladne organizacije in različne javne organizacije;
- **posredniki** pri urejanju, ki so lahko občine, lastniki stavb, nevladne organizacije, upravniki stavb.

4.2 KLJUČNI KORAKI UREJANJA

POBUDA

Prvi korak v procesu urejanja skupnostnega prostora je oblikovanje pobude. Pobuda vsebuje informacije o pobudnikih in programu, lahko tudi že o lokaciji. Namenjena je zagonu procesa urejanja.

Pobuda za ureditev prostora je lahko oblikovana na različne načine. V osnovi je lahko rezultat procesa – projekta, v katerem ideja o ureditvi prostora počasi zori v lokalnem okolju – ali pa je pobuda izhodišče za zagon procesa sodelovanja.

V vsakem primeru je prav, da je pobuda pripravljena po predhodnem posvetovanju z lokalnim prebivalstvom. Prvič zato, ker vključevanje zagotavlja večjo verjetnost, da bo ureditev ustrezala njihovim potrebam, **drugič pa zato**, ker vključevanje prebivalcev spodbuja, da se številčno in aktivno vključijo v proces urejanja in delovanja. Če je pobuda rezultat projektnega dela, so lokalni prebivalci običajno že pripravljene na program, če pa se bodo s pobudo šele začele nove dejavnosti in programi, zahteva posvetovanje z lokalnim prebivalstvom več pozornosti in časa.

Potek urejanja prostora je v nadaljevanju odvisen od številnih okoliščin: od tega, kako močno podporo ima ideja pri odgovornih v lokalni skupnosti ter kakšna so pričakovanja lokalnih prebivalcev in kje se bo našel prostor, do tega, koliko bo stalo urejanje in koliko delovanje. Že v fazi oblikovanja pobude je zato pomembno poskrbeti ne le za informiranje širše skupnosti o nameri urejanja, ampak tudi za vključevanje vseh ključnih deležnikov v razpravo.

Ko je pobuda oblikovana, ko je znano, kje in zakaj je ureditev potrebna ter se glede tega strinjata ključni skupini deležnikov, torej skupnost in prebivalci, je pobuda zrela za predstavitev širši javnosti in začnejo se lahko konkretne dejavnosti urejanja.

POVEZOVANJE DELEŽNIKOV

Povezovanje deležnikov se začne že na ravni pobude in se širi in nadaljuje v fazah, ki sledijo. Po oblikovanju pobude se pridružita skupini vsaj še dve vrsti deležnikov:

tisti, povezani s prostorom, kot so upravniki stavb in lastniki prostorov, ter tisti, povezani s programom, kot so nevladne organizacije in drugi potencialni izvajalci dejavnosti.

Prvi prispevki k povezovanju so že javne predstavitve pobude ter zbiranje mnenj lokalnih prebivalcev in zainteresirane javnosti v fazi priprave pobude. Na vsak način pa mora po oddaji pobude čimprej dozoreti usklajeno delovno razporeditev na ravni vseh, ki bodo neposredno sodelovali pri urejanju. Poleg lokalnih prebivalcev in lokalne skupnosti so to vsaj še lastniki in upravljavci potencialnih prostorov ter nevladne organizacije in izvajalci dejavnosti.

PROSTOR

Iskanje prostora mora slediti vsaj trem ključnim kriterijem:

- **dostopnost**: prostor mora biti fizično dostopen ali dovolj blizu, da grede lokalni uporabniki do njega peš;
- **funkcionalnost**: prostor biti mora uporaben na način, da bo koristen za čim več različnih uporabnikov;
- **finančna vzdržnost**: stroški delovanja morajo biti dolgoročno sprejemljivi za lokalno skupnost.

Idealno je, če je prostor v lasti lokalne skupnosti ali občine. V takem primeru odpade strošek najema in je lažje izvajati ukrepe ureditve z javnimi sredstvi. Prav tako so lažji dogovori glede vzdrževanja in izvajanja dejavnosti.

V primeru, da je prostor v lasti druge pravne ali fizične osebe, je idealno, da se dogovor o namenski rabi sklene med lastnikom in lokalno skupnostjo. Vsekakor se je treba z lastnikom dobro pogovoriti in mu jasno predstaviti idejo. Prizadevati si je treba za to, da lastnik razume skupnostno in neprofitno naravo ureditve in pristane na čim bolj ugodne pogoje najema ali uporabe prostora.

Pred sklenitvijo pogodbe o najemu ali dogovora o rabi se je treba natančno dogovoriti o možnostih uporabe in prilagoditve prostora.

Zelo pomembno je, za kakšno časovno obdobje lahko dobimo prostor v uporabo. Dobro je, če je raba prostora lahko zagotovljena za več kot enoletno obdobje. Pogoste selitve finančno izčrpavajo in slabijo kakovost ponudbe.

KOORDINATOR IN VODJA

V procesu priprave mora lokalna skupnost pridobiti koordinatorja programa, ki zagotovi program in uravnotežen urnik delovanja, ter vodjo prostora, ki zagotavlja delovanje s prisotnostjo v prostoru in izvajanjem osnovnih dejavnosti. Običajno je koordinator nevladna organizacija, ki delo pridobi na javnem razpisu, medtem ko vodjo prostora, v odvisnosti od dogovora z lokalno skupnostjo, poišče koordinator ali pa ga imenuje lokalna skupnost.

Nevladne organizacije so zaradi načina dela, neprofitne naravnosti in nevtralnosti primerne tudi za izvajanje nalog pri oblikovanju pobude in urejanju prostora. Pogosto so prav nevladne organizacije tiste, ki v vlogi izvajalcev projektov s prebivalci oblikujejo pobude za ureditev skupnostnega prostora.

POGOJI DELOVANJA

Način delovanja, urnik in oskrba so kritičnega pomena za razvoj dejavnosti in programa v skupnostnem centru. Skupnostni prostor bi v idealnih pogojih deloval 24 ur na dan in vse dni v tednu ter služil vsem interesom prebivalcev. Ker to ni možno, je treba jasno opredeliti, s kakšnimi sredstvi bo prostor deloval, kdo bo koordiniral programe ter kdo bo izvajal oziroma vodil dejavnost v prostoru. Na podlagi tega je možno ugotoviti, koliko prostora je na razpolago za neformalno rabo in koliko časa bo prostor oddan za zaključene skupine, pod kakšnimi pogoji je možen najem in podobno.

4.3 KAKO UKREPATE, ČE STE ... PREBIVALCI, NEVLADNA ORGANIZACIJA, OBČINA ALI LOKALNA SKUPNOST?

PREBIVALCI

Prebivalci najbolje vedo, kaj potrebujejo. Običajno je težava v tem, da nimajo priložnosti za pogovor in razpravo, sami pa se ne znajo najbolje organizirati, da bi se med sabo res dobro pogovorili. Ko pa sodelovanje steče in ko se interesi izrazijo, se običajno najdeta tudi volja in čas za pogovor, in potem so možnosti za uspešno urejanje dobre. Če prebivalci stopijo skupaj in organizirano sprožijo pobudo za ureditev skupnostnega prostora, imajo dobre možnosti, da namera uspe.

Oblikujte pobudo za ureditev skupnostnega prostora v lokalnem okolju. Če ste med vsakdanjimi potmi po naselju zaznali potrebo po tem, da bi bolje poznali sosede, da bi se imeli možnost občasno družiti v lokalnem okolju, da bi se lažje dogovarjali o urejanju okolice ali da bi uredili družabni prostor za vaše šolarje v izpraznjenem pritličju stare stavbe, potem predlagajte sosedom in somišljenikom, da si v soseski s pomočjo ali podporo občine (krajevne skupnosti) uredite skupnostni prostor.

PROGRAM

Program skupnostnega prostora v osnovi zajema druženje in srečevanje. Delovanje prostora pa je iz več razlogov dobro dopolniti s programi, ki privlačijo uporabnike in ne motijo osnovnega programa. V Domu skupnosti v Savskem naselju v Ljubljani se je za tak program izkazala Knjižnica reči, v kateri poteka izposoja predmetov. Podobno družabno lahko delujeta tudi sodelovalni prostor (angl. *coworking space*) in popravilnica koles (Bajk kuhna). Gre za dejavnosti, ki so zanimive za različne uporabnike in nemoteče za stalne goste.

Drugi dopolnilni programi se lahko razvijejo postopoma in jih koordinator pridružuje po presoji. Pri tem je dopolnilne programe dobro uvajati res preiščeno in skrbeti za to, da v skupnostnem prostoru prevladujejo programi, ki omogočajo sočasno rabo prostora za druženje in stalne uporabnike. Urnik programov razvija in vodi koordinator, ki mora spremljati zadovoljstvo prebivalcev s programom, sodelovati z lokalno skupnostjo, seznanjati z razmerami in podobno.

ZAGON IN DELOVANJE

Ko je prostor urejen, se začne delovanje. Za uspešen zagon je poleg ustrezne promocije in programa ključna stalnost delovanja. Če prostor ne more delovati ves dan, je optimalno je, če je odprt nekaj ur dopoldan in nekaj ur popoldan.

Zagon delovanja je dobro pospremiti s programom, javnim dogodkom, ki pritegne različne skupine prebivalcev in napove družabno naravo dogajanja v skupnostnem prostoru. Tudi sicer so za delovanje poleg rednega programa pomembni občasni dogodki, kot so pikniki in zabave, ki pritegnejo nove obiskovalce in širijo sporočilo o delovanju prostora.

Poskrbite, da bo čim več ljudi v soseski izvedelo za vašo idejo in da bodo lahko prispevali svoja mnenja, da se bodo ogreli za projekt ter pomagali oblikovati čim bolj utemeljeno pobudo. Razširite krog pobudnikov, poskrbite za to, da boste v pripravo pobude vključili tudi tiste, ki so običajno manj glasni, in zastopajte mnenje skupnosti tako, da bo poskrbljeno za ranljive skupine prebivalcev.

V pobudo skušajte vključiti tudi vaše predloge možnih lokacij za ureditev skupnostnega prostora. Imejte v mislih, da je proces urejanja skupnostnega prostora lahko dolg in da na razplet dogodkov lahko vpliva veliko faktorjev. Pomembno je, da vztrajno in aktivno sodelujete pri iskanju rešitev.

Ko imate pripravljeno pobudo, jo predstavite lokalni skupnosti ter poskrbite, da bo posredovana lokalnim oblastem (župan, občinska uprava) in da bo vsebovala vse ključne informacije, tudi kontaktne podatke za posredovanje odziva. S pobudo seznanite tudi druge prebivalce naselja.

NEVLADNA ORGANIZACIJA

Nevladne organizacije delujejo kot vez med lokalnim okoljem in potrebami lokalnega prebivalstva na eni strani ter občino oziroma lokalno upravo na drugi. Pri tem imamo v mislih, da **zaradi znanja in izkušenj običajno dobro razumejo oba pogleda na razmere in se lahko vživijo v vlogo obeh strani ter kompetentno podpirajo procese dogovarjanja in sodelovanja**. Hkrati pa zaradi svojega značaja in poslanstva pri delovanju dajejo prednost javnim koristim in ostajajo neodvisne.

Nevladne organizacije so v urejanje skupnostnega prostora lahko vključene kot izvajalke projektov in programov, v katerih se razvija ideja za ureditev prostora, ali pa se v urejanje vključijo na pobudo lokalne skupnosti, ki bo z urejanjem reševala lokalne probleme oziroma prisluhnila lokalnim prebivalcem.

Nevladne organizacije podobno kot druge strokovne organizacije potrebo po ureditvi zaznajo med svojim delom ali pa s svojim delom prispevajo k urejanju in delovanju prostora na povabilo lokalne skupnosti ali občine. V vsakem primeru so nevladne organizacije tiste, ki v **zagoni fazi prevzamejo vlogo koordinatorja in skrbijo za delovanje prostora in program**. Od dogovora z občino in drugimi deležniki pa je odvisno, kakšna je njihova vloga pri organizaciji in izvajanju drugih del in nalog.

Informacijo o pobudi za ureditev skupnostnega prostora čimprej delite z odgovornimi na ravni lokalne skupnosti. Takoj ko boste videli, da se ljudje resno ogrevajo za ureditev ter razvijajo programe in iščejo rešitve v prostoru, z dogajanjem seznanite predstavnike občinske uprave. **Pomembno je, da odgovorni na občini čimprej izvedo, kako se je med prebivalci porodila ideja in v kakšno smer se razvijajo pričakovanja. Dobro je, da informacijo delite z več predstavniki občine, tudi z odločevalci (županom) in širšo javnostjo.**

Poskrbite, da boste odgovornim dobro pojasnili, katere programe si prebivalci želijo in kako lahko vaša organizacija prispeva k njihovi realizaciji. **Predvidite, da boste imeli v prihodnjih mesecih dovolj časa, ker je zagon skupnostne prakse časovno zahteven in bo delo zelo verjetno zahtevalo vaš večletni angažma.**

Izkušnje slovenske prakse kažejo, da je vloga nevladnih organizacij pri vključevanju prebivalcev v izvedbo programa zelo pomembna. Zunanji posrednik, ki z različnimi dejavnostmi sproži zanimanje prebivalcev za ureditev skupnostnega prostora in vzdržuje zanimanje za rabo, je ključen za zagon ureditve in stabilen razvoj programa. Tudi v primeru Doma skupnosti v Savskem naselju in v primeru Skupnostnega vrta Onkraj gradbišča na Taboru so nevladne organizacije kot izvajalci projektov v lokalnem okolju omogočile, da so lokalni prebivalci najprej izrazili potrebo po skupnostnem prostoru, nato pa so se ob njihovi pomoči angažirali pri urejanju in vztrajanju pri rabi prostorov.

OBČINA ALI LOKALNA SKUPNOST

Občina ali krajevna oziroma četrtna skupnost lahko **prevzame pobudo** za ureditev skupnostnega prostora v določenem okolju, ker ugotovi, da bi to bilo **koristno za dogajanje v lokalnem okolju**. Lahko pa napove podporo urejanju skupnostnih prostorov povsod tam, kjer bodo potrebo izrazili prebivalci in bo upravičenost ureditve potrdila tudi presoja, izvedena v sodelovanju med strokovnimi službami občine in prebivalci.

Številne starejše stanovanjske soseske so pri nas potrebne celovite urbane prenove, in ureditev skupnostnega prostora je lahko dobra osnova za začetek procesa prenove in krepitev sposobnosti lokalnega prebivalstva za sodelovanje v procesu prenove. Prispeva k temu, da se prebivalci začnejo srečevati na skupnih dogodkih, ter ponuja prostor za operativno izvajanje nalog, povezanih s prenovo. Izkušnje iz Mestne občine Kranj, ki z različnimi dejavnostmi pripravlja prebivalce na proces prenove v soseski Planina⁸, kažejo, da je z organiziranimi dogodki možno zbuditi veliko zanimanje prebivalcev za lokalno okolje in jih spodbuditi k aktivni soudeležbi pri urejanju bivalnega okolja.

Za začetek pobudo za ureditev razumljivo in na zanimiv način predstavite soseski, v kateri nameravate urediti skupnostni prostor. Poskrbite, da bo predstavitev oblikovana kot predlog, ki ga je možno še dopolnjevati in razvijati, ter omogočite, da bo na predstaviti ali v povezavo z njo prebivalcem dana možnost javne razprave.

Ne zadovoljite se s pisnimi odzivi na pobudo, ampak organizirajte zbor prebivalcev in omogočite živo moderirano razpravo. Pozorno prisluhnite predlogom in mnenjem prebivalcev ter jih vključite v oblikovanje rešitev. **Dajte udeležencem vedeti, da je njihovo mnenje pomembno in da je realizacija programa odvisna tudi od njihovega sodelovanja.**

Potrudite se, da bo vabilo dogodek delovalo privlačno in da bo pritegnilo pozornost čim širšega kroga prebivalcev. Razmislite o kulturnem, športnem in zabavnem programu ter o skromni pogostitvi.

Ne pozabite, da mora biti pobuda za ureditev konkretnega prostora ustrezno predstavljena tudi prebivalcem drugih sosesk. Javno predstavite pogoje, pod katerimi bo občina podprla urejanje skupnostnih prostorov tudi v drugih okoljih.

Kot občina ali predstavnik četrtne ali krajevne skupnosti **imate možnost in pravico spodbujati razvoj lokalnih skupnosti z ukrepi, ki so se v praksi izkazali za učinkovite**. Skupnostni prostor je **naložba v kakovost bivanja in razvoj lokalne skupnosti** ter eden od ukrepov, ki podpirajo proces celovite urbane prenove. Z nekaj dobre volje in sredstev lahko ob angažiranju prebivalcev in nevladnih organizacij prinaša lokalnim prebivalcem konkretne koristi in ponuja tudi možnosti za **izvajanje različnih družbeno koristnih dejavnosti, kot so knjižnice reči, izmenjevalnice in popravljavnice, lokalna oskrba s hrano, skrb za ostarele in pomoči potrebne in podobno**.

Foto: Arhiv Onkraj gradbišča - KUD Obrat

4.4 SODELOVANJE MED DELEŽNIKI

Pri vzpostavljanju in urejanju skupnostnega prostora **vedno sodeluje več skupin deležnikov**, običajno pa vsaj občina in/ali lokalna skupnost, prebivalci, nevladne organizacije ter lastniki prostora, če ta ni v lasti občine. Lahko pa sodelujejo tudi upravniki stavb ali na primer zaposleni v objektu, ki bo nudilo prostore skupnostnemu prostoru.

Za razvoj dogodkov oziroma učinkovitost uresničevanja namere o ureditvi skupnostnega prostora je ključno, da deležniki dobro sodelujejo med sabo. **Ključni pogoji za dobro sodelovanje so spoštovanje, zaupanje in odkritost**. Sodelovanje zahteva veliko truda, saj so razlike med udeleženci lahko zelo velike in je sporazumevanje lahko tudi težavno. **Recept za dobro sodelovanje so pravočasno informiranje, številne priložnosti za razprave in izmenjave mnenj ter ambiciozno informiranje**. Vse to vpliva na razvoj zaupanja med deležniki in na oblikovanje skupnega jezika, ki poveča razumevanje med udeleženci in prispeva k učinkovitosti skupnih prizadevanj in delovanja.

Občina ali lokalna skupnost sta za izvajanje programa zainteresirani, ker skupnosti prostori prispevajo h kakovosti bivanja ter izboljšujejo sposobnost sodelovanja in soudeležbe lokalnih prebivalcev v procesih urbane regeneracije in krožne ekonomije. Pri zagonu, urejanju in izvajanju programa pa občina lahko nastopa v različnih vlogah.

Občina je lahko pobudnica ureditve prostora ali pa njegovo ureditev podpira in omogoča. Pobudnica za ureditev je v primerih, ko se s tem odziva na razmere v lokalnem okolju in načrtuje ukrepe za povečanje družbene povezanosti in vključenosti, ali ko načrtuje celovito urbano prenovo. Vendar pa je smiselno, da občina po nekem obdobju zagona dolgoročno koordinacijo delovanja prepusti tistim, ki bodo v prostor prinesli najboljše programe, to je take, ki bodo najbolj odgovarjali potrebam prebivalcev.

Občina lahko izvajanje programa podpira na različne načine in z različnimi programi, saj delovanje skupnostnega prostora sodi na več področij delovanja: od lokalne samouprave do družbenih in socialnih dejavnosti ter urejanja prostora in komunalnih

dejavnosti. Podpore lahko nudi v obliki sodelovanja pri oblikovanju pobude in zagonu programa, oddajanja prostora, kritja stroškov ureditve prostora, organizacije dejavnosti in sredstev za delovanje.

Nevladne organizacije delujejo kot vez med lokalnim okoljem in potrebami lokalnega prebivalstva ter občino oziroma lokalno upravo. Za urejanje prostora in izvajanje dejavnosti so nevladne organizacije kot deležnik primerne, ker je njihovo delovanje, tako kot delovanje skupnostnega prostora, neprofitne narave. Nevladne organizacije so pomemben partner pri izvajanju programa, ki pa mora biti ustrezno nagrajen, ker sta zagon in vodenje skupnostnih praks dolgotrajna procesa, ki ju ni mogoče izvajati s prostovoljnimi prispevki časa in dela.

Tretja skupina deležnikov, ki sodeluje pri urejanju skupnostnega prostora, so prebivalci. V procesu urejanja so lahko v različnih vlogah – kot pobudniki ureditve ali pa kot udeleženci v programu ali projektu, v okviru katerega se oblikuje pobuda za ureditev prostora. **Prebivalci so najbolj številčna in heterogena skupina deležnikov, zato je za njihovo udeležbo v procesu urejanja potrebno zagotoviti dovolj komunikacijske in organizacijske podpore**. Poskrbeti je treba, da se z različnimi aktivnostmi in programi zanimanje za pobudo iz aktivne (iniciativne) skupine razširi in da se vzdržuje pripravljenost prebivalcev za sodelovanje pri urejanju in delovanju.

Delo z lokalnimi prebivalci je potrebno v celotnem procesu od oblikovanja pobude za ureditev do priprave načrtov in izvedbe ureditev, pa tudi v procesu delovanja. Potrebno je tako spodbujanje sodelovanja kot vzdrževanje podpore urejanju in interesu za delovanje prostora. Izkušnje slovenske prakse kažejo, da je za vključevanje prebivalcev v izvedbo programa zelo pomemben zunanji posrednik, ki z aktivnostmi sproži zanimanje za ureditev skupnostnega prostora in vzdržuje zanimanje za rabo. Tudi v primerih Doma skupnosti v Savskem naselju in Skupnostnega vrta Onkraj gradbišča na Taboru so nevladne organizacije kot zunanji izvajalci projekta v lokalnem okolju omogočili, da so lokalni prebivalci izrazili potrebo po skupnostnem

⁸ Prenova soseske Planina. MO Kranj. Dostopno prek: http://www.kranj.si/KRANJ_Si_mestna_obcina_mestna_uprava_urad_za_okolje_in_prostor/prenova-soseske-planina.htm (20. 01. 2017)

prostoru in se angažirali pri urejanju ter da vztrajajo pri rabi.

Tudi v primeru, ko se pobuda za ureditev skupnostnega prostora razvije med lokalnim prebivalstvom, je smiselno razmisliti o **vključitvi zunanje koordinatore** v proces priprav in **zagotoviti vključenost vseh skupin prebivalcev v skupnostni prostor**. Izkušnje namreč tudi kažejo, da lahko zunanji sodelujoči pomembno izboljšajo komuniciranje, zagotovijo večjo vključenost različnih skupin in izboljšajo dogovarjanje med pripadniki skupnosti. Vsaj v fazi zagona in prvih let delovanja je zato dobro zagotoviti sodelovanje zunanjih strokovnih sodelavcev.

Vodenje dejavnosti mora biti zaupano preizkušenim in stanovitnim osebam. Za vodenje so potrebne večšine dela z ljudmi, odgovornost in skrbnost. Vodja prostora skrbi za izvajanje programov, za hišni red in za osnovno varnost rabe ter z drugimi ponudniki programov sklepa

4.5 INFORMIRANJE IN KOMUNICIRANJE

Ne glede na to, na čigavo pobudo bo skupnostni prostor urejen, njegova ureditev zahteva zelo dobro **usklajeno delovanje** vseh akterjev ter dobro **informiranje ciljne javnosti**, to je skupnosti, ki ji bo prostor namenjen, ter tudi širše skupnosti, to je drugih prebivalcev naselja, ki imajo pravico biti informirani o delu lokalne oblasti in ki so potencialno lahko zainteresirani za ureditev skupnostnega prostora tudi v svojem bivalnem okolju.

Že v pripravljalni fazi je treba zaradi narave programa poskrbeti za to, da sta zagotovljena dobro komuniciranje med akterji ter ustrezno informiranje širše javnosti o nameri. Potem ko ideja o ureditvi skupnostnega prostora pridobi podporo lokalnih oblasti in se začne zagonska faza urejanja z iskanjem prostora, pa je treba **pripraviti komunikacijski načrt** in poskrbeti za komuniciranje na notranji in zunanji ravni.

4.6 FORMALNI VIDIKI UREJANJA SKUPNOSTNEGA PROSTORA

Delovanje skupnostnega prostora se ne more začeti brez izpolnitve nekaterih formalnosti. Nekdo mora dogajanje organizirati, treba je plačevati račune za tekoče stroške in skrbeti za prostor. Za to mora biti nekdo zadolžen, to pa je lahko le pravna oseba – občina ali organizacija (javni zavod, nevladna organizacija ...).

Najbolj enostavno je, če je lastnik prostora občina in če je koordinator aktivnosti zaposlen na občini, občina pa pokriva tudi stroške (svojih) prostorov. To se najverjetneje zgodi, če je pobudnik ureditve občina, ni pa to nujno.

Občina lahko naloge koordinatore prenese tudi na zunanje izvajalce. Prenos lahko izvede z zamikom, po tem, ko delovanje že dobro steče, ali pa poišče koordinatore že v procesu zagona. Najboljšega koordinatore občina poišče na javnem razpisu. Smiselno je, da je koordinator angažiran za več let hkrati, da lahko programi res zaživijo. Pogoji uporabe prostora morajo biti jasni že ob razpisu, podrobneje pa se določijo s pogodbo, ki jo občina sklene z izbranim koordinatorem.

dogovore (pogodbe) o uporabi prostorov in poravnavi dela stroškov za rabo. Vodenje mora zagotoviti stalnost delovanja in biti ustrezno nagrajeno. **Skupnostni prostor po izkušnjah slovenskih skupnostnih praks vsaj 3-5 let ne more delovati brez stalne zunanje podpore.** Zunanji akterji na nek način olajšajo povezovanje med lokalnimi prebivalci. Tudi po tem, ko so lokalni prostovoljci že pripravljene prevzeti odgovornost vodenja, pa morata koordinator in občina spremljati razmere in skrbeti za to, da delovanje prostora ostaja kakovostno in stabilno.

Pri urejanju skupnostnega prostora so udeležene še druge skupine deležnikov, vsaj še različne lokalne strokovne službe in izvajalci programov ter seveda lastniki prostorov in stavb, kadar te niso občinske. Posredno pa se urejanje dotika tudi vseh prebivalcev naselja, ki morajo predvsem razumeti, kaj se dogaja in pod kakšnimi pogoji se to lahko zgodi v njihovem okolju.

Notranje komuniciranje vključuje vse skupine akterjev, ki sodelujejo pri zagonu urejanja, in je namenjeno informiranju o napredovanju prizadevanj, spodbujanju lokalnih prebivalcev k sodelovanju pri urejanju in delovanju centra ter utrjevanju povezanosti akterjev.

Zunanje komuniciranje pa je namenjeno:

- informiranju širše javnosti s projektom, njegovimi cilji in koristmi;
- obrazložitvi razlogov, zaradi katerih program podpira lokalna oblast;
- seznanitvi javnosti z možnostmi, da se skupnostni prostori uredijo tudi v drugih delih naselja.

Občina mora pri tem upoštevati tudi pravila razpolaganja z občinskim premoženjem, kot jih določa Zakon o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti.

Občina lahko tudi zgolj podpre pobudo prebivalcev ali nevladnih organizacij za ureditev skupnostnega prostora. Če ima na razpolago svoj primeren prostor, ga lahko (tudi brezplačno) odda na javnem razpisu. V praksi se kaže, da so najboljši programi rezultat prijav na razpise, ker se zainteresirani prijavitelji praviloma zelo potrudijo, da se s ponudbo čim bolj približajo potrebam prebivalcev.

Lahko pa iniciativna skupina vidi potencial za skupnostni prostor v nekem prostoru, ki je v zasebni lasti in trenutno ni v rabi. V tem primeru se je treba dogovarjati z lastnikom prostora. Tudi v tem primeru je priporočljivo idejo predstaviti krajevni ali četrtini skupnosti in občini ter pridobiti njihovo podporo. Taka podpora lahko ima pomembno vlogo posrednika in »garanta« v dogovarjanjih z lastnikom. Občina lahko iniciatorje

podpre tudi tako, da pristopi k pogodbi kot tretja stranka. Tudi v tem primeru je priporočljivo, da pogodbo o uporabi prostora hkrati sklepa organizacija, ki bo bodoči koordinator aktivnosti v skupnostnem prostoru.

Prostori, namenjeni skupnosti, naj bi bili brezplačni ali z nizko najemnino. Dejavnost in programi, ki se izvajajo v prostorih, so izrazito v korist splošnega dobra in blaginje lokalnega prebivalstva. Stroški delovanja, kot so stroški elektrike, kurjave, čiščenja, upravljanja in dela vodje, se v najboljšem primeru pokrivajo iz javnih sredstev, lahko pa deloma tudi s sredstvi, ki se naberejo iz dejavnosti.

Foto: Athiv CMAP

4.7 FINANČNI OKVIR

Organizacija skupnostnega prostora zahteva določena **zagonska sredstva**, za delovanje prostora pa so potrebna tudi tekoča **obratovalna sredstva**.

V zagonski fazi sta ključna pridobitev in ureditev prostora. Pri tem je treba upoštevati, da je dejavnost družbenega pomena, zato so za ureditev idealni prostori v javni lasti ali prostori, ki so jih lastniki pripravljene oddati v dolgoročni neprofiten najem.

Za ureditev prostora je treba, v odvisnosti od izhodiščnega stanja, pripraviti idejne rešitve in po potrebi tudi izvedbene načrte. Dobro je, da so načrti izdelani v sodelovanju s predstavniki zainteresirane skupnosti in lokalne uprave zato, da:

- rešitve vključujejo potrebe in pričakovanja bodočih uporabnikov;
- so upoštevane možnosti sodelovanja uporabnikov pri izvedbi urejanja ter
- so upoštevani tudi pogoji obratovanja, od delovanja do vzdrževanja.

Ureditev mora biti primerna za univerzalno rabo in dostopna vsem.

Stroške urejanja je možno sorazmerno znižati s tem, da se v izvedbo ureditvenih posegov in opremljanje prostora vključijo tudi bodoči uporabniki in drugi prostovoljci ter da se namesto nove zagotovi rabljeno opremo.

Kar zadeva izvajanje dejavnosti, mora biti ta primerna glede na namensko prostora (dobro se je pozanimati o uporabnem dovoljenju za stavbo). Kadar se v prostoru izvaja dejavnost, katere izvajanje je določeno z zakonom, je treba upoštevati pravila takega področnega zakona (npr. kuhinja, prodaja izdelkov ...). Brez posebnih pogojev pa lahko ljudje, ki se družijo v skupnostnih prostorih ob različnih dejavnostih, mirno spijejo kavico ali čaj ter prigriznejo kakšen piškot, degustirajo izdelke ob izmenjavi receptov ali kaj podobnega.

Sredstva za delovanje prostora so odvisna od programa, predvidoma pa redno delovanje ter zagotavljanje vsak dan odprtega centra v dopoldanskih in popoldanskih urah vključuje stroške za:

- elektriko, vodo in ogrevanje prostora;
- redno čiščenje in vzdrževanje prostora;
- plačilo dela – vodenje in koordinacija rabe;
- kavo, čaj in prigrizke;
- internet.

Izvajanje dejavnosti v skupnostnih prostorih je neprofitno. To ne pomeni, da morajo biti vsi programi na voljo brezplačno. Seveda so lahko tudi plačljivi, vendar se morajo zbrana sredstva nameniti za poravnavo stroškov za delovanje prostora in drugih morebitnih potrebnih stroškov za izvedbo aktivnosti. Pri tem pa je treba vzpodbujati in izkoristiti tudi prostovoljstvo – marsikdo je za svojo skupnost pripravljen brezplačno ponuditi svoje znanje in čas (na primer učna pomoč otrokom, svetovanje na različnih področjih ...).

Prvo pobudo za ureditev skupnostnega prostora lahko da kdorkoli, ki v lokalnem bivalnem okolju zazna potrebo po prostoru za neobvezno druženje prebivalcev in izvajanje različnih skupnih dejavnosti, ter se aktivira. Potrebno je nekaj truda in sodelovanja, da se ideja predstavi še drugim v okolju ter da se zberejo somišljeniki, oblikujejo pobudo in zaženejo sodelovanje vseh potrebnih deležnikov. Dobro sodelovanje omogoča, da se potrebne aktivnosti izvedejo hitreje kot če bi se z delom spopadali sami ter hkrati pomembno poveča možnosti, da bo ureditev uspela.

O PROJEKTU

SKUPNOSTNO UPRAVLJANJE Z ŽIVLJENJSKIMI VIRI

Namen projekta *Skupnostno upravljanje z življenjskimi viri* je opolnomočiti lokalne skupnosti za trajnostno upravljanje z življenjskimi viri v lokalnih okoljih. Projekt izvajajo nevladne organizacije Društvo Focus, Umanotera, Inštitut za politike prostora in Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC.

S promocijo skupnostnega upravljanja z življenjskimi viri si projekt predvsem prizadeva prispevati k blaginji lokalnih skupnosti ter k povečanju prehranske samooskrbe in neodvisnosti od fosilnih energentov na ravni države.

Priročnik za ureditev skupnostnega prostora izhaja iz izkušenj, pridobljenih v pilotnem projektu, ki je v letu 2016 potekal v sodelovanju z Mestno občino Nova Gorica. V letu 2017 ga spremljajo še *Priročnik za izvajanje skupnostnih projektov*, *Priročnik za izvajanje spremljane poti v šolo* in *Priročnik za izvedbo skupnostne sončne elektrarne*, postopoma pa se jim bodo pridružili še priročniki za izvedbo skupnostnih projektov na drugih področjih.

Predhodnik priročnikov je *Vodnik po skupnostnem upravljanju z življenjskimi viri*⁹, ki vsebuje celovit opis koristi skupnostnih projektov ter opisuje številne domače in tuje dobre prakse skupnostnega upravljanja z življenjskimi viri. Dopolnjuje ga *Katalog dobrih praks 2016*¹⁰ s podrobnimi opisi dvanajstih skupnostnih dobrih praks na področjih skupnostne energetike, lokalne

samooskrbe s hrano, trajnostne mobilnosti, urejanja prostora, upravljanja z gozdom in turizma.

Predstavitve dobrih praks so se že v preteklosti izkazale kot dober način širjenja praks, ki so že dokazale svojo uspešnost. V njih so vgrajene dragocene izkušnje in lahko predstavljajo navdih tudi pripravljavcem in izvajalcem skupnostnih projektov. Organizacije partnerice projekta Skupnostno upravljanje z življenjskimi viri so v preteklosti objavile več tematskih katalogov dobrih praks na svojih področjih delovanja:

- Slovenija znižuje CO2: dobre prakse – zniževanje izpustov toplogrednih plinov in prilagajanje na podnebne spremembe: (katalog 2012,¹¹ katalog 2013,¹² katalog 2015¹³);
- Spodbujamo zelena delovna mesta (katalog 2014)¹⁴;
- Prostori sodelovanja – skupnostne prakse v urejanju prostora (zbornika 2014 in 2015)¹⁵;
- Trajnostne skupnostne prakse (katalog 2015)¹⁶;
- Trajnostna mobilnost v praksi (zbornik 2016)¹⁷.

V okviru projekta Skupnostno upravljanje z življenjskimi viri se je 17. junija 2016 odvila nacionalna konferenca *Dovolj za vse – skupnostno upravljanje z življenjskimi viri*, na kateri so se srečali predstavniki občin, zadržug, podjetij, nevladnih organizacij in civilnih iniciativ, politični odločevalci na lokalni in državni ravni ter ostali zainteresirani za skupnostne projekte.¹⁸

5 VIRI IN LITERATURA

Atkinson, R. 2000. Combating Social Exclusion in Europe: The New Urban Policy Challenge. *Urban Studies* 67/5,6: 1037-1055. Dostopno na: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1080/00420980050011226> (20. 01. 2017).

Beumer, C. 2010. Social Cohesion in a Sustainable Urban Neighbourhood. Sun Project – Interreg IV-A. Dostopno prek: <http://www.icis.unimaas.info/wp-content/uploads/2010/07/Beumer-2010-Social-cohesion-theory.pdf> (20. 01. 2017).

Fossen, E. Third Space First. The quickly growing number of third spaces is good news for both the social and the urban fabrics. Blogspot. Planetizen. Dostopno prek: <https://www.planetizen.com/node/90616/third-space-first> (20. 01. 2017).

Johnson, C. How to Start a Library of Things. Shareable. Dostopno prek: <http://www.shareable.net/blog/how-to-start-a-library-of-things> (20. 01. 2017).

Kulturno društvo Prostoroz. Celovita urbana prenova. Dostopno prek: <http://prostoroz.org/celovita-urbana-prenova/> (20. 01. 2017).

Kulturno društvo Prostoroz. 2017. Knjižnica reči in dom skupnosti. Poročilo za obdobje januar – oktober 2016. Ljubljana. Dostopno prek: <http://www.knjznicareci.si/wp-content/uploads/2017/01/Letno-poročilo-KR.pdf> (2001.2017).

Kos, D. 2005- Participatorna prenova mesta. Urban izziv 16/2: 16-23. Dostopno prek: <http://urbani-izziv.uis.si/Portals/uiizziv/papers/urbani-izziv-2005-16-02-002.pdf> (20. 01. 2017).

Lokalne pisarne celovite urbane prenove. Nevladne organizacije kot vezni člen med prebivalci in lokalno samoupravo. 2015. Mreža za prostor. Ljubljana. Dostopno prek: http://prostoroz.org/wp-content/uploads/2016/04/brosura_LPCUP.pdf (20. 01. 2017).

Lovšin, P. 2014. Between the Urban and Rural: Back to the City. Doctoral thesis paper. Faculty of Arts and Design, Bauhaus University, Weimar. Dostopno prek: <https://e-pub.uni-weimar.de/opus4/frontdoor/index/index/docId/2402> (20. 01. 2017).

Meegan, R., Mitchell, A. 2016. It's Not Community Round Here, It's Neighbourhood: Neighbourhood Change and Cohesion in Urban Regeneration Policies. *Urban Studies* 38-12: 2167 – 2194. Dostopno prek: doi 10.1080/00420980120087117 (20. 01. 2016).

Oldenburg, R., 1989. The Great Good Place. New York: Marlow and Company.

Placemaking and the Future of Cities. 2012. Project for Public Space under auspices of the UN – Habitat Sustainable Urban Development Network. New York. Dostopno prek: <http://www.pps.org/wp-content/uploads/2012/09/PPS-Placemaking-and-the-Future-of-Cities.pdf> (20. 01. 2017).

Peterlin, M., Žaucer, T., Korenjak, A., Velkavrh, Z. 2015. Celovita urbana prenova. Inštitut za politike prostora. Ljubljana. Dostopno prek: <http://ipop.si/wp-content/uploads/2010/04/Urbana-prenova-WEB.pdf> (20. 01. 2017).

Perčič, E., Cerar, A., Cvetko, M. 2015. Priročnik vzpostavitve knjižnice reči. Prostoroz, RRA LUR in Ce. Dostopno prek: http://www.knjznicareci.si/wp-content/uploads/2015/02/KR_prirocnik_kon%C4%8Dni-priro%C4%8Dnik.pdf (20. 01. 2017).

Prostori sodelovanja. Zbirka predstavitev skupnostnih praks z različnih področij je rezultat delovanja Mreže za prostor. Urednik Inštitut za politike prostora. Dostopno prek: <http://prostorisodelovanja.si/> (20. 01. 2017).

Putnam, R.D. 2000. Bowling Alone. The Collaps and Revival of American Community. Simon and Schuster Paperbacks. New York.

Strategija celostne prenove sošeske Planina. Dostopno prek: <http://www.preplanina.si/> (20.01. 2017).

Strle, K. 2013. Pomen skupnostnega vrtnarjenja. Diplomsko naloga. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za socialno delo. Ljubljana. Dostopno prek: <http://ediplome.fsd.si/ediplome/senddoc/1115> (20. 01. 2017).

Uredniški odbor: **Renata Karba, Gaja Brečelj** (obe Umanotera), **Senka Šifkovič Vrbica** (PIC), **Tomislav Tkalec, Barbara Kvac, Živa Kavka Gobbo** (vsi Focus), **Petra Očkerl, Maja Simoneti, Marko Peterlin** (vsi IPOp)

Priročnik je objavljen na spletnem mestu www.dovoljazvse.si.

Avtorica: **Maja Simoneti**

Lektura: **Tadej Turnšek**

Oblikovanje in prelom: **Iz principa, Sonia Pust**

druga izdaja
Ljubljana, januar 2017

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
502131:1(0.034.2)
SIMONETI, Maja
Priročnik za ureditev skupnostnega prostora [Elektronski vir] / [avtorica Maja Simoneti]. - El. knjiga. - Ljubljana : Focus, društvo za sonaraven razvoj, 2017
Način dostopa (URL): <http://www.dovoljazvse.si>
ISBN 978-961-94159-5-5 (pdf)
1. Gl. stv. nasl.
288564480

Priročnik je izdan v okviru projekta Skupnostno upravljanje z življenjskimi viri, ki ga izvajajo organizacije Focus, društvo za sonaraven razvoj, Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC in Inštitut za politike prostora.

Projekt iz sredstev Sklada za podnebne spremembe financira Ministrstvo za okolje in prostor. Vsebine izražajo mnenje avtorja in ne predstavljajo uradnega stališča Vlade Republike Slovenije.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Priročnik je nastal kot plod sodelovanja z Mestno občino Nova Gorica in lokalno koordinatorico za projekt Skupnostno upravljanje življenjskimi viri, Petro Doljak. Njej in predstavnikom občine se zahvaljujemo za pomoč in podporo.

⁹ Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/wp-content/uploads/2016/04/Vodnik-po-skupnostnem-upravljanju-z-%C5%BEivljenjskimi-viri.pdf>.

¹⁰ Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/wp-content/uploads/2016/04/Katalog-dobrih-praks-2016.pdf>.

¹¹ Dostopno prek: <http://www.slovenija-co2.si/upload/katalog-dobre-prakse-2012-isbn.pdf>.

¹² Dostopno prek: http://www.slovenija-co2.si/upload/katalog_dobreprakse_2013.pdf.

¹³ Dostopno prek: http://www.slovenija-co2.si/upload/SLO-CO2_Katalog_dobrih_praks_2015.pdf.

¹⁴ Dostopno prek: <http://www.arhiv.zelenadelovnamesta.ukom.gov.si/upload/Katalog%20dobrih%20praks%20ZDM.pdf>.

¹⁵ Dostopno prek: <http://prostorisodelovanja.si>.

¹⁶ Dostopno prek: <http://www.umanotera.org/wp-content/uploads/2015/07/Katalog-dobrih-praks-2015.pdf>.

¹⁷ Dostopno prek: <http://ipop.si/wp-content/uploads/2016/10/Trajnostna-mobilnost-v-praksi.pdf>.

¹⁸ Posnetek konference, predstavitve govorcev in zapis delavnice so objavljeni na tej povezavi: <http://www.umanotera.org/kaj-delamo/trajne-vsebine-projekti-kampanje/skupnostno-upravljanje-z-zivljenjskimi-viri>.

